

לב להבין

הבנה ועיון במקרא

גיליון פ"ו
פרשת יתרו
תשפ"ב

על סדר
פרשת השבוע

ענין
בפרשה

לב לדעת

פרשת יתרו – משמעות מיוחדת לכל חברית שנברתה עם ישראל בחורב

כאשר אנו באים ללמוד את פרשת באת יתרו ועצתו, כמעט ואין אנו מוצאים ידינו ורגלינו בין בתריה. לא די שעצם פשוטה של פרשה זו טעון ביאור מראשיתה ועד אחריתה, עצם כתיבתה כאן בדרך להר סיני – גם הוא דורש ביאור ראוי, בפרט לפי הסוברים שכל מעשה זה אירע זמן רב אחר מתן התורה והקמת המשכן.

והנה בתחילת העיון נראה שכל פסוק בה נכתב כפרשה לכשעצמה, ולא כחלק מסדר המאורעות. שהרי בתחילה נכתב שביאתו הייתה לרגל השמועה הגדולה ששמע, ועל כן בא להסתפח על נחלת בית השם: 'וַיִּשְׁמַע יְתֵרוֹ כֹּהֵן מִדֵּין חֵת מִשָּׁה אֶת כָּל אֲשֶׁר עָשָׂה אֱלֹהִים לְמֹשֶׁה וּלְיִשְׂרָאֵל עַמּוֹ כִּי הוֹצִיָּא יְיָ אֶת יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרָיִם'. אבל מיד בפסוק לאחר מכן משמע שבא כדי להשיב את בתו ונכדיו אל משה חתנו. ויש לנו לברר – מה בין השמועה ששמע – לביאת משפחתו של משה רבינו. ולא די בכך שציינה התורה את הבאת בניו, אלא האריכה לחזור לנו על עובדת קביעת שמותם ומהותם, דבר פלא שאינו ברור מה הגיע ובא לכאן.

ואילו היה די בכל זאת החרשנו, אבל מה שאירע למחרת קובע מקום לכשעצמו. וכאן עלינו לשאול, ראשית, מה האריכות הגדולה הלזו בכל פליאתו של יתרו על מעשיו של משה, והשתלשלות מינוי הדיינים כתוצאה מכך. ומה היה חסר במה שכתבה התורה בקצרה בתחילת ספר דברים "וְאָמַר אֲלֵכֶם בָּעֵת הַהִיא לֵאמֹר לֹא אוֹכַל לְבָדִי שְׂאֵת אֶתְכֶם... הָבוּ לָכֶם אֲנָשִׁים חֲכָמִים וְנַבְנִים וַיִּדְעוּם לְשִׁבְטֵיכֶם וְאֲשִׁימָם בְּרָאשֵׁיכֶם". ובכלל, מה בין עצת יתרו למטרת ביאתו. והעיקר – מה לנו ולדעת כל זאת, בדיוק כעת, ברגעים הגדולים שלפני מתן תורה.

והנה גאולת מצרים, נועדה להכשיר ולהעמיד את ישראל כעם להשם. ועל כן ב' חלקים היו בה – ראשית גאולתו של העם מבית עבדים, ומעבר זאת קביעת נאמנותם להיות כהני השם ועם קרובו. וכנגד זה היו ב' תפקידיו של משה רבינו: להיות מושיען של ישראל – לגאלם מארץ מצרים, ומאידך גם להיות רבן של ישראל – וללמדם את דבר השם. כבר בנעוריו נועד לב' השליחויות הגדולות האלו, ומיד בפעם הראשונה שיצא לראות בסבלות אחיו, כבר אז החל בתפקידו כמושיען של ישראל – במה שהרג את המצרי שהיכה איש עברי מאחיו. ולמחרת – התגלה בתפקידו של רבן ושופטן של ישראל – שהוכיח את הרשע, למה יכה רעהו.

ב' המעשים הללו, הכריחו אותו לברוח מארץ מצרים, ומידיו של פרעה שביקש את נפשו, כמו שאמר הכתוב 'וַיִּרָא מֹשֶׁה וַיֹּאמֶר אֲכֵן נֹדַע הַדָּבָר: וַיִּשְׁמַע פְּרַעֲהַ אֶת הַדָּבָר הַזֶּה וַיִּבְקֹשׁ לַהֲרֹג אֶת מֹשֶׁה וַיִּבְרַח מֹשֶׁה מִפְּנֵי פְרַעֲהַ וַיֵּשֶׁב בְּאֶרֶץ מִדְיָן וַיֵּשֶׁב עַל הַבְּאֵר'. בבואו למדין הוא נושא שם את בת יתרו לאשה, ונולדו לו שני בנים אשר שמות שניהם מבטאים את ב' חלקי השליחות שהיה בעיצומה. לאחר מכן הוא יצא הוא ואשתו ובניו, לעבר ארץ מצרים בדבר ה' להושיע את ישראל, אך באמצע הדרך משה משיכם לבית חותנו, עד להשלמת שליחותו.

והנה כעת 'וישמע יתרו' - מה שמועה שמע ובא, שמע שהושלמה כבר השליחות הוטלה על חתנו, ויכול הוא לשוב ולהתאחד עם משפחתו. ועל כן לקח את ביתו ובניה, אשר בשמותם מסמלים את השליחות שלכאורה כבר הושלמה, לעבר משה חתנו המדברה, להשיכם אליו.

וזוהי פשר הנידון איזו שמועה שמע ובא, אם קריעת ים סוף או מלחמת עמלק. קריעת ים סוף - הייתה השלמת ישועתם של ישראל וגאולתם משוביהם. ואילו מלחמת עמלק הייתה על הייעוד והתפקיד שנועד להם כעם השם. והשאלה היא איזו שמועה הביאתו, אם השלמת השליחות הראשונה - לגאול את ישראל, או שמא השלמת השליחות השנייה - להכניס לעמוד כעם להשם. בין כך ובין כך - לכאורה יכול כבר משה לשוב להתאחד עם משפחתו.

וכעת נבין את פשר השתלשלות המאורעות. 'ויהי ממחרת וישב משה לשפט את העם ויעמד העם על משה מן הפקר עד הערב'. כאן כבר יתרו ממש תמה 'מה הדבר הזה אשר אתה עשה לעם מדוע אתה יושב לבדך וכל העם נצב עליה מן פקר עד ערב'. היינו - מה מבקשים אצלך עוד, ומה חסרים הם דבר, הרי כבר הוצאתם ממצרים, ואילפתם בינה, מה יש להם עוד לבקש אצלך.

ועל כך ענה משה לחתנו - ראשית, 'פי יבא אלי העם לדרש אלהים' - כלום סבור אתה שהייתה זו שליחות זמנית ומוגבלת, שהרי מידי יום נוקקים לבוא לדרוש אלוקים וללמוד על תפקידם הרם והנישא. זאת מלבד 'פי יהיה להם דבר פא אלי וישפטתי בין איש ובין רעהו והודעתי את חקי האלהים ואת תורתיו' - עצם מצבם החדש וקיומם כעם, גורם לכך שיהיו ביניהם דברי ריבות ומשפט, שיזדקקו לפתרון על פי חוקי האלוקים. ובכך השיב לו משה על מטרת ביאתו, שב' תפקידיו, להיות רבן ומנהיגם של ישראל, עדיין לא נסתיימו.

ובתשובה הציע יתרו את מינוי הדיינים, שכעת גם נבין את פשרה של הצעה זו. מטרתו של יתרו אחת הייתה מתחילה ועד סוף - להביא לכך שחתנו יוכל לשוב להיות עם משפחתו כמקדם. ולצורך כך ביקש את הדרך בכדי להקל מעליו, ויוכל כבר להתפנות מהתפקידים שסבבו את כל חייו.

ואכן, ביחס לדבר הדין והמשפט, קיבל משה את דברי חותנו, ומינה אותם אנשים שישפטו את העם בכל עת. אבל בדבר אחד יתרו הודה בעל כורחו - שאין תחליף למשה רבינו בתפקידו כרבן של ישראל, והאו עצמו אמר - 'היה אתה לעם מול האלהים והבאת אתה את הדברים אל האלהים: והזהרת אתה את החקים ואת התורת והודעת להם את הדרך ילכו בה ואת המעשה אשר יעשון' - בזאת לא ימצא מישוה שיוכל למלא את מקומו. ובכך קיבל יתרו את התשובה לשאלתו - מדוע משה עדיין אינו נפטר מהשליחות הכבירה שהוטלה עליו, באשר רק הוא יוכל לקיימה.

ובעומק העניין - הכיר כאן יתרו מציאות חדשה ומופלאה שלא הודע אליה עד כה. מטבעו של עולם, לכל בני אדם החיים יחד, יש דינים ומשפטים בינם לבין עצמם, וזקוקים הם להעמיד דיינים ושופטים בכל שעריהם. אבל בדבר זה יכול היה משה להאציל מתפקידו לאותם אנשי אמת שונאי בצע אשר ישפטו את העם משפט צדק, על פי דיני התורה.

אבל משה רבינו שימש לפני העם בתפקיד נוסף, מעבר לדין ולמשפט: 'פי יבא אלי העם לדרש אלהים' - ייעודם ותפקידם החדש ככוהני ה' וכעם קדוש לאלוקיו, מחייב לדרוש ולחקור תמיד אחר צורת העבודה והעמידה לפניו, וזקוקים הם לדעת כיצד הדינים וההנהגות המתחייבות ממעמדם הרם.

יתרו הבין שרק עבור הדין והמשפט שייך למנות אנשים מתוך העם, אבל כלפי מה שבא העם לדרוש אלוקים - השכיל יתרו להודות כי בזה אין מי שיוכל למלאות את מקומו של משה רבינו, אשר היה קרוב אל ה' - יותר מכל העם. ובעצם, כאן התוודע יתרו למציאות בה יש דבר יותר גדול מתכונות אנושיות של אמת וישרות, צדק וחסד. לראשונה בחייו הוא נוכח לגלות אנשים המבקשים להתקרב אל אלוקיהם ולשמור חוקיו ומצוותיו, לא רק כאפשרות קיום וכדרך לחיות בעולם, אלא מתוך השאיפה להתהלך בדרכי השם ולדבקה בו. ומי שיכול להדריך בדבר זה הוא רק מי שנתעלה להיות קרוב אל השם.

וזאת ניטול עמנו בבואנו אל הקודש, בנושאינו עין אל ההרים הגבוהים, במלחמתם האיתנה - אימתי אירעה פרשה זו של ביאת יתרו, אם קודם מתן תורה או שמא לאחריו. מחלוקת זו מקיפה וחובקת כל ימות עולם, החל מימות התנאים ועד למפרשי ולומדי התורה לדורותיהם.

והנה לא מיבעיא לאלו הסוברים שביאתו לפני מתן תורה הייתה, שנצטרך לבאר מה החשיבות של מאורע זה למתן תורה שבא אחריו, על אחת כמה וכמה אלו הסוברים שביאתו אחר מתן תורה הייתה, יצטרכו ליתן טעם וסיבה מובהקת, מדוע נעקרה פרשה זו ממקומה ובאה לכאן.

וכאשר נידרש לדעת - מהי באמת מהותה של הברית שנכרתה בהר סיני, נמצא בכתוב את מה שנאמר קודם לכן: 'וּמֹשֶׁה עָלָה אֶל הָאֱלֹהִים וַיִּקְרָא אֵלָיו יְיָ מִן הָהָר לֵאמֹר כֹּה תֹאמַר לְבֵית יִעֲקֹב וְתִגִּיד לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל: אַתֶּם רְאִיתֶם אֲשֶׁר עָשִׂיתִי לְמִצְרַיִם, וְאֲשָׂא אֶתְכֶם עַל כַּנְפֵי נְשָׁרִים וְאָבָא אֶתְכֶם אֵלַי: וְעַתָּה, אִם שָׁמוֹעַ תִּשְׁמָעוּ בְּקוֹלִי וּשְׁמַרְתֶּם אֶת בְּרִיתִי - וְהָיִיתֶם לִי סֻגָּלָה מִכָּל הָעַמִּים, כִּי לִי כָל הָאָרֶץ: וְאַתֶּם תִּהְיוּ לִי מְמַלְכֶת כְּהָנִים וְגוֹי קָדוֹשׁ, אֵלֶּה הַדְּבָרִים אֲשֶׁר תִּדְבֹּר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל'.

כאן נכתב אודות ב' החלקים ביציאת מצרים - לקיחת ישראל להיות עם סגולתו ואוצרו חביבו של הקב"ה, כשהם מצידם מקבלים על עצמם לעמוד לפניו כממלכת כהנים וגוי קדוש. וזהו תמצית מהותו של מעמד הר סיני, ועל כך נכרתה עימם הברית בחורב. וגם עשרת הדיברות הכתובות על לוחות הברית, מתחלקות בצורה הזו. חמש הראשונות מהותם היא ההכרה בהשם כא-ל מוציאם ממצרים. וחמש השניות הוא קביעת תהלוכותם כעם קדוש להשם.

פרשת יתרו נכתבה בין יציאת מצרים למעמד הר סיני, כיוון שיש בה את התרגום של גאולת ישראל לרובד המעשי שלה, ועל כן נכתבה כאן, כהקדמה למתן תורה. יש בה הכרה מצד בני העולם - הן בגדלותו של אלוהי ישראל, והן במעמדם המיוחד של עם ישראל. לפני שמספר לנו הכתוב על הבטחת 'וְהָיִיתֶם לִי סֻגָּלָה מִכָּל הָעַמִּים', הוא כביכול מביא את ההוכחה והביטוי לכך. לא רק ישראל נודעו בכך, אלא כל בני העולם נוכחו לדעת שנוצר כאן עם שהוא מעבר להשגתם. גם אלוהיהם גדול מכל אלוהים, וגם תהלוכות חייהם נשגבות ומרוממות, מעבר לכל מה שקיים בעולם.

החלק הראשון בדברי יתרו הוא הכרה במה פעל א-ל, שהושיע את עמו ופדה את בניו, ועמד להם מפני מבקשי נפשם וחורשי רעתם. 'עַתָּה יִדְעָתִי כִּי גָדוֹל יְיָ מִכָּל הָאֱלֹהִים'. והחלק השני של פרשה זו - מבטא את ייעודם המרומם ותפקידם הנעלה - לעמוד לפני השם כממלכת כהנים וגוי קדוש - 'כִּי יָבֹא אֵלַי הָעָם לְדָרֵשׁ אֱלֹהִים'. 'וְהוֹדַעְתִּי אֶת חֲקֵי הָאֱלֹהִים וְאֶת תּוֹרָתוֹ'.

למה נקרא שמו 'חובב' - שחייב את התורה על ישראל. אין כמו מי שעבד את כל העבודות הזרות שבעולם, בכדי להכיר במציאות המופלאה שמתרקמת כאן. וככל שנעמיק בפרשה זו, נוכל יותר ויותר להבין את המשמעות הגדולה לכך שנבחרנו להיות סגולה מכל העמים, ממלכת כהנים וגוי קדוש.